Вань Модь

Вань-Модь—Пажгаса гӧля олыс крестьянинлӧн пі. Бӧрја восӧ уджаліс типографијын робочӧј наборщікын, ӧні сӧдчӧ натсіональнӧј рабфакын.

2. КЫКЫСЬ ВОШЛӦМ МОРТ

Асо и сійӧ Ильчуковыс, кодӧс корся. Тайӧ Вань Модь—поэт, газет вӧчысь журналист. И салдат:

"Ильчуков Модест Иванович, 1911 г.р., уроженец с.Пажга Сыктывдинского р-на. Призван Сыктывдинским РВК 18.12.1941 г., рядовой. Пропал без вести в декабре 1942 г." ("Паметь книга", III том, 533 лист бок.)

Та мында и эм морт йывсьыс. Кымын семьяӧ, мыйта сиктса керкаӧ и карса патераӧ воис тайӧ "без вести" кык кывйыс. Но мортыс эз пактав енэжас, эз сыв, юӧрыс кӧть абу. Сійӧс виччысисны, виччысисны. Кодкӧ во, кодкӧ дасӧс, кызьӧс—кувтӧдзыс. А биӧ пыӧм ли ваӧ усьӧм морт, кутам лыддьыны, кӧнкӧ век жӧ муас. Нелямын кыкӧд во пом—сідзкӧ, кӧнкӧ роч муын.

Г.И.Торлопов гаралӧ, Вань Модьыд пӧ вынсяліс-кыптіс тані, карас типографијын уджалігӧн, сэсся сійӧс босьтісны Выльгортӧ райгазетас, кор сэні редакторӧн вӧлі С.И.Безносиков...

Ак тэ! Тӧдны кӧ эськӧ ставсӧ водзвыв! Семен Ивановичкӧд мем сюрліс пукавны воӧн-джынйӧн кымын ӧти жырйын—райгазет редакцијын жӧ, вель унаысь и ӧти, дерт, абу сӧмын гижан пызан сайын. И бӧрыннас уна во аддзысьлім, бур ёртъясӧн вӧлім, кӧть арлыдӧн ылысӧсь... Да морт вежӧрыд тай оз водзӧ тӧд, мый коркӧ сэтшӧма кутан кӧсйыны тӧдны сы йылысь, кодкӧд вӧлӧма матыс ёртыд, а вот и сійӧ ачыс важӧн нин абу, он юав.

Медводдзаысь Вань Модь нимсӧ ме аддзи 1931 вося "Ударникысь". Журналыс ӧкмысӧд номерын сетӧма рабочӧй-ударникъяслысь гижӧдъяс. Сэні "Ударник содтіс вынсӧ" ӧтувъя ним улын йӧзӧдӧма куим ичӧтик кывбур вӧр лэдзӧм, кылӧдӧм, пилитӧм йылысь. То ӧти:

Сыктывлысь рӧмпӧштан плешсӧ
Лунвывсянь шоныд тӧв
Серӧдӧ, пӧлтӧ,
Кыркӧтшсӧ нюлыштӧ,
Ньӧжйӧник визувтӧ водзӧ...
Гудыртлӧ... сӧдзлӧ...
Кер бӧрся керъяс
Шлывгӧны, кывтӧны.
Куаь зібйӧн ӧтар и мӧдарсянь йӧткӧны,
Мед полойӧ оз сюй.
Силаныс тырмӧ,
Сойясыс ён.
Сьӧлӧмныс биа,
Ломалӧ—дон.

Та бӧрын мунӧ на выль лесозавод йылысь гижӧд, и кырымпас пуктӧма: "Вань Модь. Сыктывкар типография".

Дерт, литература да ударничество, гижӧм да ордйысьӧм йылысь позьӧ сёрнитны и тешитчӧмӧн, и прӧстӧ нюмдӧмӧн. Но творческӧй ордйысьӧмыд, лючки кӧ тайӧс гӧгӧрвоны, пыр вӧвлі и эм. Сэсся позьӧ и збыльпырысь думыштчывны, кутшӧма тайӧ вӧлі колӧ выль коми литературалы кок йылас сӧмын на сувтігӧн. И мый тайӧ эськӧ сетіс, гашкӧ, эз кӧ регыд лоны репрессијяс да войнаяс, торйӧн нин мӧд мировӧйыс. Гашкӧ, ми ӧні эг тадзи корсьӧй Вань Модьлысь ли уна мукӧдлысь муртса пансьылӧм творчествосӧ. Гашкӧ, тӧдім, коді сэтшӧмыс Семен Зоркӧй—мортыс тшӧтш типографијын уджалӧма да гижны босьтчылӧма. Но—код тӧдас, кытчӧ сэсся вошис?

Эз кӧ вошан выйын жӧ вӧв Вань Модь, сылысь нимсӧ ми вермим эськӧ аддзыны кӧть нин "Вояс пыр, би пыр" книгаысь (1985 во), кӧні йӧзӧдӧма фронт вылын усьӧмаясӧс, кодъяс ассьыныс торъя книга лэдзны эз вевъявны. Коми литература историјын Модест Ильчуков босьтӧ мед и неыджыд, но ассьыс места. Сылӧн нимыс зэв тшӧкыда паныдасьлӧ "Ударникын" буретш 1931 восянь. Рабочӧй-наборщик, чужӧмнас зэв мича зон, ас йывсьыс КАПП-лы да журнал редакцијялы "юӧртӧма", тыдалӧ, газетъяс пыр. Таӧдз йӧзӧдавлӧма нин сэні гижӧдъяссӧ. И "Ударникын" казяласны, сибӧдасны да муртса оз быд номерын мыйкӧ да сетны сылысь—кывбур, туйын вӧчӧм пасйӧдъяс, очерк. А со и "Казытылан вояс" ыджыд висьт, кодӧс Вань Модь гижӧма Василий Константинович Сорвачевлӧн казытылӧм серти—"Ударник", 1931, 17-18 (кӧч-сентябрь) да 19-20 (йирым-октябрь) номеръяс.

Синмад шыбитчӧ, журнал редакцијяс зэв радейтӧны Модест-наборщикӧс, весиг любуйтчӧны сійӧн. Ӧд со сӧмын на медводдзаысь лыддьысьысьӧс тӧдмӧдісны сыкӧд, а журналлӧн водзӧ номерас—стӧч кызь арӧса Модьлӧн фотопортрет, кывбуръяс да автор йывсьыс Сандрик Ёгорлӧн гижӧд. Тайӧ, артмӧ, бура ыджӧдлӧм. Да и ачыс Пажгаса зон абу тюни вӧлӧма, кӧть ичӧтдырйиыс велӧдчыны зэв этша сюрлӧма (позьӧ гӧгӧрвоны, мый быдмӧма батьтӧг: уджалысь-вердысьыс пӧ семьяас абу вӧлӧма да, Модестлы лоӧма школаӧ ветлӧм пыдди уджавны).

Портрет дінас татшӧм тӧдмӧдана юӧр: "Вань Модь—Пажгаса гӧля олысь крестьянинлӧн пи. Бӧръя восӧ уджаліс типографијын рабочӧй наборщикын, ӧні велӧдчӧ национальнӧй рабфакын". (Ме некысь на эг вермы тӧдмавны, кутшӧм сэтшӧм "национальнӧй" рабфак. Колӧкӧ, тадзи шулывлісны 1931 воас воссьытӧм на Коми пединститутӧ дасьтысь рабочӧй факультетсӧ?)

"Вань Модьлӧн гижӧд сям" статьясӧ Сандрик Ёгорлысь кӧть быдсанас йӧзӧд, ӧд сійӧ 1931 восяньыс ӧдвакӧ петаліс кӧнкӧ дай висьталӧ-петкӧдлӧ зэв нин важӧн абу ловъя ӧтпыр кык коми литераторӧс, и донъяланасӧ, и асьсӧ донъялысьсӧ, кодӧс зэв жӧ омӧля тӧдам. Но газетад бурджык дженьдӧдалӧмӧн сетны:

"Вань Модь (Ильчуков Модест Иванович) гижны выльӧн на заводитчис. Первойя гижӧдъясыс сылӧн петавлісны газетъясӧ. "Ордым" дырйи эз на петавлы. Первойя кывбур петіс колян номер "Ударник" журналӧ.

Сэсся Е.Шахов висьталӧ, М.Ильчуков пӧ сиктас ичӧтик школаын **"помӧдз велӧдчыны абу вермывлӧма—уджалысьтӧм вӧсна. 1930 воын июль тӧлысьын пырис типографијяӧ наборщикъясӧс велӧдан курс вылӧ. Ӧні уджалӧ типографијын—ударник да тшӧтш велӧдчӧ нацијональнӧй рабфак юкӧдын".** Гижӧдъясас чуксасьӧ **"ӧтувъя кыпыд уджӧ. Вӧр лэдзӧм да колхозъяс гӧгӧр гартчӧ сылӧн кывбур сюрӧсыс.**

Со лесозаводысь
Свисток кылӧ,
Ударник сэні
Гора сьылӧ—
Миянлысь корӧ
Уна вӧр.

Вань Модь кӧть выльӧн на гижӧ—сылӧн тӧдчӧ нин гижан сямыс".

"Кыдзи ачыс производствовывса ударник, чукӧстчӧ уджалысь йӧз дінӧ нӧшта сьӧлӧмысь босьтчывны тайӧ уджас". И тайӧ пӧ петкӧдлӧ, мый **"производствовывса ударникъясӧс литератураӧ кыскӧм—сійӧ медыджыд мог гижны котыръяслӧн да литература кыпӧдӧм боксянь став общественностьлӧн".**

Пасйӧма поэтлысь сямсӧ, гижны пӧ вермӧ, но "гижан сюрӧсъясыс вывті общӧйӧсь, общӧй агитационнӧйӧсь". И кыдзи сэки вӧлі пырджык шуӧны, "ёна на колӧ бурмӧдны и техника боксяньыс". Сандрик Ёгор прав, босьтны кӧ сылысь дон сетӧмсӧ дзоньнас. А кыдзи нӧшта сійӧ кадас критик, бур сьӧлӧма и гижан уджсӧ пыдди пуктысь, ачыс этша жӧ велӧдчӧм морт, вермис мӧд ног донъявны поэзияӧ сӧмын на босьтчысьӧс, коді, сэтчӧ жӧ, и начальнӧй школасӧ абу помавлӧма, но казялана пискӧс да поэзиясӧ сьӧлӧмнас кылысь? Неыджыд статья помас шуӧма:

"Вань Модь кодь гижысьяс унаӧн нин петӧны, и "Ударник" журналын дорвыв пондам ичӧтикаӧн петкӧдлыны налысь творчествосӧ, туйдавны". Туйдана да ӧттшӧтш ӧлӧдана статья и эм.

Чайта, тайӧн, Сандрик Ёгор кывйӧн, томиник поэтӧс лои ышӧдӧма.

Тані жӧ сетӧма сылысь кык кывбур: "Мем век на велӧдчыны кад" да "Ударник Ӧньӧ". Воддзасӧ гижӧма—лыддьыссьӧ быттьӧкӧ сідз—"Югӧр" колхозса 52 арӧса нывбабалӧн сёрни серти. Сійӧ висьталӧ, ок пӧ, эськӧ том дырйи кӧ вӧлі татшӧм кадыс! Но сэки менсьым туйӧс мыджлісны "Скӧр сар!.. Да налӧн рӧдыс,—Поп-дяк".

Ме ӧні синтӧм,
Меным руа,
Мем—ветымын кык ар.
Кӧть ме ӧні пӧрысь,
Кӧть ветымын кык ар,
Ме муна
Уджалыськӧд радысь.

Уджалысь йӧзкӧд ӧти радысь героиня шуӧ: "Ме век на велӧдчыны кӧсъя, Мем век на велӧдчыны кад". Тайӧ кывбурсӧ лыддьӧм бӧрын ӧнія мортӧс шензьӧдӧ и со мый. Вань Модь гижӧд улас пасйӧма: "Типография, май 13 лун, 1931 во". И тайӧ жӧ тӧлысся журнал номерас (9 да 10 номеръясыс ода корамай тӧлыссяӧсь) йӧзӧдӧны нин! Дерт, оз позь не артыштны, мый сэкся изданиеяс петавлісны корсюрӧ ёна сёрмӧмӧн, и век жӧ...

Том да, позьӧ шуны, велӧдчытӧм на кӧть, а корсьысьысь и писькӧс поэт вӧлӧма Модьыд. Шуам, "Мый ӧдйӧ кыптӧ" гижӧдын важ олӧмсӧ петкӧдлан серпасыс сӧмын нёль визьын. Тайӧ серпас-настроение. А сэсся быдса куим визь—куш чут-точка. И сы бӧрын лыддьысьысьсӧ пыр жӧ выль кадӧ пыртӧ:

Йиркнитіс Октябрлӧн шыыс,
Залскӧбтіс,—шондіӧн,—
Коми му бан.
Клёнгысис, чергӧдчис, пӧри,—
Код вӧлі
Удж вылӧ шван...

И быттьӧ топаліс кадыс. Автор мынтӧдчис кузя висьталӧмысь.

Д, З да Р шыяс суктӧмӧн сійӧ ӧктӧ ас кадся олӧмсьыс кыланторъяссӧ "Пурйӧн кывтігӧн" кывбурӧн:

Уджыс зымгӧ.
Удж оз ор,—
Юргӧ
Индустрия гор!

Тайӧн ме сӧмын на юӧр сетышті ӧнія лыддьысьысьлы ещӧ ӧти коми гижысь йылысь. А ӧд сійӧ кывбуръяс петӧм бӧрас, кодъясӧс тані сідз ли тадз лои гарыштӧма, Вань Модьлы коли на уджавны дас воысь уна. Да содтӧд во на шынеляӧн кӧнкӧ лоны. Мый сійӧ вевъяліс? Мый вӧчис, мый колис ас бӧрсьыс? Кодкӧ, гашкӧ, босьтчас да чукӧртас сылысь став позянасӧ газетъясысь, журналысь, печатайтлытӧг кӧнкӧ кольӧмасӧ. Чукӧртас, видлалас, гӧгӧрбок донъялас...

Кыкысь нин вошлі М.И.Ильчуков. Ачыс вошӧма нэм кежлӧ войнаыслӧн биа кӧрт гы пиас. Воштылӧмаӧсь мӧдысь, кор "Паметь книгалӧн" мӧд томын лыддьӧдлӧмаӧсь Пажгаса усьӧм фронтӧвикъясӧс—тайӧ Модест Ивановичыс веськалӧма коймӧд томса сӧмын содтӧд списокӧ. Мыйла нӧ миянлы воштыны коймӧдысь коми поэт да прозаик Вань Модьӧс.

Кӧть эз ясыда артмы портретыс важ вижӧдӧм бумага вывсьыд, век жӧ видзӧдлӧй сы вылӧ,—босьтӧма "Ударник" журналысь (1931 во, дасӧд номер).

Г.БЕЛЯЕВ.

"Юрганлы"—25 во

НЕВАЖӦН СКӦРӦДУМ СИКТСА "Юрган" эстраднӧй ансамбль пасйис 25 вося юбилей. Котыртысьнас вӧлі Василий Васильевич Пашнин, тайӧ сиктысь петӧм зэв сяма морт. Ансамбль пыр тайӧ каднас прӧйдитіс 50-ысь унджык морт—сьылысь да ворсысь.

Дзик медводдза лунсяньыс и ӧнӧдз ансамбльын Александр Егорович Уляшев. Сійӧ дыр нин веськӧдлӧ ансамбльӧн, ачыс сьылӧ, ворсӧ любӧй музыкальнӧй инструментӧн, гижӧ сьыланкывъяс, тэчӧ музыка коми поэтъяслӧн кывбуръяс вылӧ. Велӧдіс ворсны 30 гӧгӧр мортӧс.

Ансамбль заводитіс ассьыс творческӧй уджсӧ ас вӧчӧм электрогитараясӧн. Ӧні жӧ ворсӧны Японијяса да Америкаса аппаратураӧн, кодӧс отсаліс ньӧбны культураса министр А.С.Безносиков. Но век жӧ унатор на оз тырмы, медым мича ворсны-сьывны. Абуӧсь бур микрофоньяс. Эм сӧмын ӧти усилитель, кодлӧн уджалан кадыс коли нин.

Ансамбльлӧн быд программа зэв озыр мыла коми сьыланкывъясӧн (унджыксӧ гижӧ ачыс А.Уляшев). Сьылӧны Вячеслав Игнатов, Елизавета Долигодина, Алёна Карманова, Александр Уляшев. Тшӧкыда овлысь дискотекаяс вылын йӧктысьясӧс гажӧддӧны асланыс мыла гӧлӧсъясӧн Олег Демин, Алексей Ефремов, Юрий Ефремов, Маша да Федя Хозяинов чоя-вока, Александр Егорович Уляшев да Женя—батяпиа.

Зэв бура, кыпыда муніс юбилейнӧй концерт, кӧні юргисны помтӧм вӧр-валӧн мичлун, радейтчӧм, коми йӧзлӧн олӧмвылӧм йылысь сьӧлӧмтӧ вӧрзьӧдысь мича коми сьыланкывъяс. Чолӧмавны тайӧ ансамбльсӧ воліс Помӧсдінысь "Сьӧлӧм сьылӧм" фольклорнӧй коллектив. Видзӧдысьяс вылӧ донъялісны сьылӧм-ворсӧмсӧ тайӧ кык коллективыслысь.

Юбилейнӧй концерт программаӧн "Юрган" кытшовтіс матігӧгӧрса став сикт-посёлоксӧ, некымынысь ветліс Кулӧмдінӧ налӧн корӧм серти. Вӧлі кӧ транспорт да бензин вылӧ сьӧм, ветлісны на эськӧ район пасьтала и мукӧд районӧ.

Зэв жаль, мый "Юрган" юргӧ зэв на матӧдз. Оз донъявны сылысь уджсӧ культура отделса уджалысьяс, оз гӧгӧрвоны, мый сійӧ пуктӧ ыджыд пай коми культура сӧвмӧдӧмӧ.

Некод весиг эз волы чолӧмавны юбилейӧн. Унаӧн на оз гӧгӧрвоны ворсысьясӧс и ас сиктын.

Фольклорнӧй коллектив нимсянь—П.Е.ПОПОВА, Помӧсдін сиктсӧветса вӧвлӧм веськӧдлысь.